
Mladen Parlov
NEKE ZNAČAJKE OBITELJSKE DUHOVNOSTI
Some features of family spirituality

UDK: 265.5
314.6:291.4
Pregledni znanstveni rad
Primljeno 10/2014.

Sažetak

293
Služba Božja 3/4 114.

U članku autor progovara o temeljnim značajkama obiteljske duhovnosti, s ciljem da se pomogne suvremenoj obitelji da iznova otkrije vlastiti identitet te se osjeti ohrabrena na putu življenja onoga što joj je vlastito. Autor, u prvom dijelu članka, progovara općenito o obiteljskoj duhovnosti slijedeći nauk crkvenog Učiteljstva, osobito Drugoga vatikanskog koncila. U nastavku izlaže neke temeljne značajke obiteljske duhovnosti, poput one koja veli kako je obitelj znak jedinstva Krista i Crkve.

Autor predstavlja obitelj kao "domaću Crkvu" u kojoj su članovi pozvani pomoći jedni drugima na putu svetosti, a Kristov poziv na svetost odnosi se na sve kršćane. Obitelj ima vlastiti put svetosti: uzajamno sebedarje u ljubavi, otvoreno daru života. To se sebedarje živi unutar Kristova mističnog tijela – Crkve te je samo po sebi apostolsko poslanje. Kad to poslanje kršćanski supružnici svjedoče pred drugima, tada žive vlastitu vjeru i poslanje na način koji je vlastit vjernicima laicima.

Ključne riječi: obiteljska duhovnost, supružnici, Krist-Crkva, uzajamna ljubav, majčinstvo-očinstvo, crkvenost, laičnost.

UVOD

Suvremeno društvo nalazi se u trajnim i ubrzanim promjenama koje ostavljaju velike posljedice na sve društvene sastavnice. Te promjene nisu uvijek dobre ni povoljne, kako za pojedinca tako i za određene skupine u društvu, a posebno za obitelj. Upravo su te ubrzane društvene promjene dovele do gubitka identiteta suvremene obitelji koja se, nažalost, više ne shvaća kao naravna zajednica muškarca i žene.

U ovom članku, koji pretpostavlja biblijsko-teološko značenje braka i obitelji, želimo ponuditi neke točke koje bi trebale pomoći suvremenoj kršćanskoj obitelji da iznova razjasni vlastiti identitet te se ohrabri u življenju vlastite duhovnosti. U prvom dijelu članka bit će donesen općenit govor o obiteljskoj duhovnosti. Potom će se, u nastavku, progovoriti o nekim temeljnim značajkama obiteljske duhovnosti, poput one da je obitelj znak jedinstva Krista i Crkve, potom o zajedničkom rastu na putu svetosti, o očinstvu i majčinstvu, o crkvenosti obiteljske duhovnosti te, napokon, o specifičnom apostolatu koji je kršćanska obitelj pozvana ostvariti u Crkvi i svijetu.

1. OPĆENITO O OBITELJSKOJ DUHOVNOSTI

Iz naravi kršćanske ženidbe proizlazi i njezina duhovnost, koja bi se mogla definirati kao put na kojemu muž i žena sjedinjeni u sakramentu ženidbe zajedno rastu u vjeri, nadi i ljubavi te svjedoče djeci, drugima i svijetu Kristovu ljubav koja spašava. Poput svake druge kršćanske duhovnosti i obiteljska je otvorena sve većem rastu i sazrijevanju, a njezin je privilegirani *locus theologicus* svakidašnji život, odnosno sve ono što čini svakidašnjicu obiteljskog života u njegovim različitim izričajima i iskustvima. Tako se, u govoru o obiteljskoj duhovnosti, može govoriti o duhovnosti supružnika, a živi se kao suodnos predanja i ljubavi dviju osoba suprotnog spola koji se temelji na sakramentu ženidbe; šira se perspektiva odnosi na obiteljsku duhovnost koja, preko očinstva i majčinstva, uključuje suodnos roditelja i djece, kroz različite etape njihova rasta i sazrijevanja; u još širem smislu obiteljska duhovnost uključuje i zaručništvo, shvaćeno kao hod vjere kršćanskih zaručnika prema sakramentu ženidbe i zajedničkom životu; obiteljska duhovnost u sebe uključuje i udovištvo pa čak i ostavljenost (u slučaju kad jedan bračni drug napusti drugoga, a napušteni ne želi stupiti u novi ženidbeni savez), jer su kršćani pozvani i trenutke tuge i žalosti integrirati u svoj duhovni hod, tj. u rast u vjeri i ljubavi. Ono što je zajedničko svim različitim oblicima obiteljske duhovnosti jest poziv da se određena konkretna povijesna situacija živi kao vlastiti *kairos*, tj. kao vrijeme milosti i spasenja.

Svi oblici kršćanskog življenja izvire iz sakramenta krštenja, tj. iz naše ucijepljenosti u Krista, svećenika, proroka i kralja, te,

naravno, iz usmjerenosti krštenja prema drugim sakramentima (potvrđi, euharistiji, sv. redu i ženidbi). Po sakramentu ženidbe kršćanski supružnici postaju svjedoci ne samo potpune i vjerne ljudske ljubavi, nego, kako uči Drugi vatikanski koncil, „snagom sakramenta ženidbe, kojim naznačuju i po kojem imaju udjela u otajstvu jedinstva i plodne ljubavi između Krista i Crkve, uzajamno si pomažu postići svetost u bračnom životu i u primanju i odgajanju djece te tako u svojem životnom staležu i redu imaju svoj posebni dar u Božjem narodu“ (LG 11).

Iz ovoga koncilskoga govora o vršenju općeg svećeništva u sakramentima proizlaze i bitne odrednice obiteljske duhovnosti: kršćanska ženidba znak je ljubavi Krista i Crkve; pomoć na putu svetosti; otvorena primanju i odgoju djece (očinstvo/majčinstvo) te je poseban dar narodu Božjemu (crkvenost i laičnost). Ženidba, tj. obitelj predstavlja se kao put ostvarenja osoba koje se nalaze u obiteljskom zajedništvu. U obitelji se živi i ostvaruje poziv na svetost upućen svim kršćanima (usp. LG 40). Obitelj i sve ono što je čini, roditelji, djeca, zvanje, kuća ili stan, postaju *teološko mjesto* u kojemu Bog upućuje svoj poziv na svetost te u kojemu se taj poziv ostvaruje. Dakle, specifičnost obiteljske duhovnosti jest što se poziv na svetost ostvaruje u osobitim uvjetima bračnoga i obiteljskoga života, ne iznad ni izvan ni preko obitelji, nego jednostavno u obitelji. Obiteljski život, onaj svakidašnji, satkan od tisuću malih i velikih “sitnica”, djece, zvanja i zanimanja, kuće, itd. postaje “mjesto”, više teološko, nego sociološko, u kojem Bog upućuje svoj poziv na svetost svim članovima obiteljske zajednice. Drugi vatikanski koncil, u pastoralnoj konstituciji o Crkvi u suvremenom svijetu, *Gaudium et spes*, pozvat će supružnike da, stvoreni na sliku živoga Boga, “budu jednog srca, jedne misli, i ujedinjeni u uzajamnoj svetosti da, slijedeći Krista, koji je počelo života, postanu po radostima i žrtvama svojega zvanja i po svojoj vjernoj ljubavi svjedoci onoga otajstva ljubavi koje je Gospodin svojom smrću i uskrsnućem objavio svijetu” (GS 52). Promatrana na ovaj način kršćanska ženidba nadilazi svoje institucionalne, pravne i društvene okvire, odnosno predstavlja se ponajprije kao teološko-sakramentalna kategorija.

2. OBITELJ – ZNAK JEDINSTVA KRISTA I CRKVE

U suvremenoj se društvenoj kulturi sve više uočavaju pokušaji izjednačivanja *tradicionalne* obitelji, utemeljene na braku, s pomodarskim oblicima ljudskoga suživota. Ima onih koji žele, izrazom *tradicionalni*, relativizirati brak i obitelj, smatrajući ih prošlosvršenom pojavom. No, brak i obitelj nisu, kako naučava papa Benedikt XVI., slučajna sociološka tvorevina, plod iznimnih povijesnih i gospodarstvenih okolnosti.¹ Ispravan odnos između muža i žene nalazi svoje korijene u samoj biti ljudskoga bića i otkriva svoju istinu polazeći od naravi, koja se temelji na božanskomu trojstvenom zajedništvu, kako nam to svjedoči Sveto pismo. Biblijski izvještaji o stvaranju završavaju ustanovom braka, odnosno stvaranjem muža i žene kao komplementarnih bića čija spolnost nalazi svoj smisao prenoseći u tjelesnost jedinstvo dvaju bića što ih Bog poziva da pomažu jedno drugo u uzajamnoj ljubavi. Uzajamna ljubav muža i žene postaje slikom posvemašnje i neprolazne ljubavi kojom Bog ljubi čovjeka.² Sam se Bog predstavlja kao začetnik ženidbe, zajednice muža i žene. Drugi vatikanski sabor ističe da je sam Bog “začetnik ženidbe, koja je providena različitim dobrima i svrhama. Sve je to od najvećeg značenja za održavanje ljudskog roda, za osobni napredak i vječnu sudbinu pojedinačnih članova obitelji, za dostojanstvo, čvrstinu, mir i dobrobit same obitelji i svekolikoga ljudskog društva” (GS 48). Drugim riječima, kroz sudbinu obitelji prolama se ne samo sudbina pojedinaca, nego i čitavog čovječanstva. Jasno je dakle da obitelj ne može biti prepuštena ljudskoj samovolji, odnosno da je ljudsko društvo u cjelini pozvano zaštititi svoju jezgru, svoje izvorište, jer štiteći obitelj – naravnu zajednicu muža i žene – štiti sebe samo. Stoga nije čudno što Crkva, na temelju božanske objave, ustrajno ponavlja da “ženidba nije ustanova isključivo ljudska, unatoč brojnim promjenama kojima je mogla biti podvrgnuta kroz vjekove, u raznim kulturama, društvenom ustrojstvu i duhovnim stavovima”.³ Stvoren na sliku Boga, koji je Ljubav, čovjek u

¹ Benedetto XVI, *Discorso all'apertura del Convegno ecclesiale della diocesi di Roma su famiglia e comunità cristiana* (6. VI. 2005.), u: Pontificio consiglio per la famiglia, *Il Vangelo della famiglia e della vita*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano, 2007., str. 45.

² Usp. *Katekizam Katoličke Crkve*, HBK, Zagreb, 1994., 1604.

³ KKC, 1603.

ljubavi otkriva svoj najdublje životno zvanje. Uzajamnu ljubav muža i žene Bog blagoslivlja te je ona po svojoj naravi okrenuta plodnosti. Prema Post 1,26-28 plodnost se prikazuje kao sama svrha spolnosti, koja je po sebi nešto izvrsno kao i svekoliko stvorenje,⁴ tako da čovjek i žena, prema izvornom Stvoriteljevu planu, postaju jedno tijelo.

Jedinstvo ženidbe, muža i žene, narušeno je neredom što ga je u red stvaranja uveo grijeh. Nesloga, težnja za gospodarenjem, nevjera, ljubomora i sukobi među spolovima ne proistječu iz naravi muškarca i žene, nego iz stvarnosti grijeha koji duboko ranjava čovjeka, dijeli ga od bližnjih i od Boga. "Prvi grijeh, uči *Katekizam Katoličke Crkve*, ima za prvu posljednicu raskid izvornoga zajedništva muškarca i žene. Njihovi su odnosi izopačeni uzajamnim optužbama; njihova uzajamna privlačnost, dar samog Stvoritelja, izokreće se u odnose gospodarenja i požude; divan poziv muškarca i žene da budu plodni, da se množe i da sebi podlože zemlju opterećen je porođajnim bolovima i umorom od rada."⁵ U novoj situaciji nereda i nesloge sama ženidba pomaže čovjeku da nadvlada povlačenje u sebe, sebičnost, odnosno potiče ga na otvaranje drugomu, uzajamno pomaganje i sebedarje. Poslije će, tijekom starozavjetne povijesti spasenja, Bog Izabranom narodu dati Zakon koji će urediti i ženidbene odnose. Zakon će se ustvari prilagoditi "tvrdoći njihova srca". Društveni se odnosi grade na štetu žene koja ipak ne će biti svedena na stvar koju se kupuje i prodaje. Starozavjetna žena pokazuje da je kadra biti odgovorna te da djelatno može pridonijeti uspjehu braka i ugledu svoga muža (usp. Izr 31,10-31). Stari zavjet čak u sebi sadržava knjigu (*Pjesmu nad pjesmama*) koja pjeva o ljubavi dvaju slobodnih partnera koji u strastvenom dijalogu izmiču svakoj prisili.⁶ Ipak će se kroz Stari zavjet razviti mnogoženstvo kao izraz želje za moćnom, brojnom obitelji, ali je ujedno riječ o pomanjkanju poštovanja prema ženi.

Isusov nauk o ženidbi njegovim je suvremenicima izgledao veoma strog tako da su se prepali ženidbe (usp. Mt 19,3-10). Isus se, usprkos Mojsijevu Zakonu, poziva na starateljski naum

⁴ Usp. C. Wiéner, "Ženidba", u: *Rječnik biblijske teologije*, KS, Zagreb, 1980., stup. 1548 - 1549.

⁵ Usp. KKC, 1607.

⁶ Usp. C. Wiéner, *nav. dj.*, stup. 1550.

o ženidbi te ustvrđuje njezinu apsolutnost i nerazrješivost: Bog je onaj koji sjedinjuje muškarca i ženu te njihovu slobodnom izboru udjeljuje posvetu koja ih nadilazi. Muž i žena pred Bogom postaju “jedno tijelo”, stoga nije dopušteno nikakvo otpuštanje, tj. rastava, koju je Bog trpio zbog “njihova okorjela srca”. U kraljevstvu Božjem koje je Isus došao uspostaviti svijet se, a s njime i ženidba, vraća svome iskonskom savršenstvu. No, Isus se ne zadovoljava da ustanovu ženidbe vrati njezinu primarnom savršenstvu. On ženidbi stavlja novi temelj koji joj udjeljuje njezino religiozno značenje u kraljevstvu Božjem. Po novom savezu što ga Krist ustanovljuje u svojoj krvi, on sam postaje Zaručnik Crkve. Stoga je ženidba za kršćane, koji su po sakramentu krštenja postali hram Duha Svetoga (1 Kor 6,19), uzvišena tajna u odnosu na Krista i Crkvu (usp. Ef 5,32). Kao jedan od sedam svetih sakramenata kršćanska je ženidba otajstvo koje izvire iz Kristova vazmenog otajstva: “Milost kršćanske ženidbe, uči *Katekizam Katoličke Crkve*, plod je križa Kristova koji je vrelo svega kršćanskog života.”⁷ Kršćanska ženidba postaje učinkoviti znak, sakrament saveza Krista i Crkve. Budući da označuje i podjeljuje milost tog saveza, brak je među krštenima pravi sakrament Novoga zavjeta.⁸ Obitelj, jedinstvo i zajedništvo ljubavi muža i žene, prima svoju unutrašnju čvrstoću od bračnog ugovora koji je Krist uzdigao na razinu sakramenta. Drugim riječima, u uzajamnoj ljubavi muža i žene nazočan je sam Bog, svojom stvarateljskom i otkupiteljskom ljubavlju. Po uzajamnom sebedarju muž i žena ostvaruju svoje najdublje životno zvanje – poziv na ljubav – te time ujedno ostvaruju najdublji Božji plan o čovjeku, a to je čovjekova suobličnost njegovu Stvoritelju. U bračnom zajedništvu, u uzajamnom darivanju i primanju, supružnici ostvaruju Božju sliku u sebi, jedno drugom postaju put posvećenja i spasenja; sebedarje postaje susret s Bogom, izvorom ženidbe i obitelji.⁹

⁷ Usp. KKC, 1615; FC 13. Opširnije o obitelji u *Katekizmu Katoličke Crkve* vidi vrijedan članak: Mato Zovkić, “Obitelj – slika Božja prema Katekizmu Katoličke Crkve”, u: *Crkva u svijetu* 29 (1994.) 2, str. 121 - 133.

⁸ Usp. KKC, 1617; usp. također GS 48; Ivan Pavao II., Apostolska pobudnica *Obiteljska zajednica (Familiaris consortio)*, 13, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 1997.

⁹ Opširnije o biblijsko-teološkom poimanju obitelji vidi: Ljudevit Rupčić, „Obitelj u Bibliji”, u: *Bogoslovska smotra* 42 (1972.) 1, str. 5 - 14; Hans Rotter, “Teologija obitelji”, u: *Crkva u svijetu* 16 (1981.) 2, str. 145 - 150; Carlo Rocchetta, *Teologia della famiglia. Fondamenti e prospettive*, Edizioni Dehoniane, Bologna, 2011.

Promatrana iz biblijsko-teološke perspektive kršćanska se obitelj i njezina duhovnost ne daju svesti pod čisto sociološku kategoriju kao jedne od društvenih institucija.

3. UZAJAMNA POMOĆ NA PUTU SVETOSTI

Obiteljska duhovnost jest duhovnost zajedništva koje se rađa iz neraskidivoga zajedništva supružnika. Kršćanski su supružnici već na temelju sakramenta krštenja usmjereni prema jedinstvu i zajedništvu, a u sakramentu ženidbe postali su "jedno tijelo". Jedinstvo i zajedništvo konstitutivni su elementi obiteljske duhovnosti te istodobno i znak onoga zajedništva, koje će se ostvariti u punini života u kraljevstvu Božjemu. Promatrana u tomu svjetlu ženidba se predstavlja kao zadaća za čitavi život; nije dakle samo stvar trenutka vjenčanja. Supružnici bi, s Božjom milošću, trebali graditi životno zajedništvo na temelju ljudskih i kršćanskih vrjednota vjernosti, solidarnosti, istinitosti i opraštanja.¹⁰

Obiteljska je duhovnost prije svega duhovnost supružnika, na njoj se temelji te se od nje dalje širi i razvija. Po sakramentu ženidbe supružnici su sklopili savez jedinstva i ljubavi u Isusu Kristu. Stoga je prva značajka te duhovnosti njezina težnja prema sve većem jedinstvu. Na početku bračnog života glavnu riječ ima ljudska zaručnička ljubav, u svome sjetilnom i aktivnom obliku. No, kako vrijeme prolazi, kršćanska ljubav, a to nije drugo doli darovana nam Božja ljubav, čisti, vodi i uzdiže ljudsku ljubav. Kršćanski supružnici imaju tešku dužnost raditi na usavršavanju supružničke ljubavi, jer se po toj ljubavi Krist uprisutnjuje u njihov prostor i vrijeme, a ujedno postaju jedno drugome pomoć na putu posvećenja i spasenja.¹¹ Na tom zajedničkom putu posvećenja te sve većeg suobličenja Isusu Kristu ističu se neke općeljudske i kršćanske vrijednosti, poput vjernosti, solidarnosti, izvornosti. Vjernost ženidbenome drugu istodobno znači vjernost Božjem planu o vlastitom životu. Solidarnost, biblijski shvaćena kao nošenje tereta druge osobe

¹⁰ Opširnije o supružničkoj duhovnosti vidi Louis Evelyn, *Spiritualità dei laici*, Citadella Editrice, Assisi, 1972., str. 89 - 104.

¹¹ O nekim vidovima duhovnosti supružnika vidi: Tulio Goffi - Mario Caprioli, "Famiglia", u: *Dizionario enciclopedico di spiritualità 2*, Città Nuova Editrice, Roma, 1992., str. 983 - 984.

(usp. Gal 6,2), treba obilježiti i supružničku duhovnost kroz čine praštanja te sudioništvo u radosti obraćenja voljene osobe. Izvornost u smislu da je u općem pozivu na svetost svih kršćana svaka ženidbena zajednica pozvana otkriti i živjeti vlastiti put prema vrhuncima kršćanske svetosti.¹²

Put posvećenja i zajedničkog rasta u Kristu nije bez poteškoća duhovne naravi. Naime, supružnik koji u bračnom partneru zamjećuje velikodušan i radostan odgovor na potpunu ljubav prema Kristu može pasti u napast ljubomore, tj. može doživjeti kako se sam Bog pojavljuje kao “Treći”, upravo kao smetnja bračnoj ljubavi. Ženidbena ljubav po svojoj naravi želi sve primiti i dijeliti u dvoje te se u bračnom zajedništvu predstavlja kao snaga koja koordinira i sjedinjuje sve druge dinamizme bračne zajednice. No, to ne vrijedi za odnos prema Kristu. Krist zahtijeva potpuno predanje tako da se sve drugo, pa čak i sam bračni drug/družica, prihvaća i ljubi u Kristu. U konačnici Kristova ljubav i ljubav prema Kristu pročišćuju bračnu ljubav te je uzdižu na višu razinu, na razinu nadnaravnoga. Zato je potreban neprekidni duhovni rast i sazrijevanja u obiteljskoj duhovnosti.¹³

4. MAJČINSTVO I OČINSTVO

Ženidbena je zajednica po svojoj naravi otvorena rađanju djece. Roditelji se po svojoj mogućnosti prokreacije predstavljaju kao Božji suradnici u stvaranju. Biti otvoreni daru života spada na samu bit ženidbenog zajedništva. Ivan Pavao II. u apostolskoj pobudnici *Familiaris consortio*, veli kako je “temeljna zadaća obitelji služba života, ostvarivati tijekom povijesti izvorni blagoslov Stvoritelja, prenoseći u rađanju božansku sliku s čovjeka na čovjeka”.¹⁴

¹² Usp. Gianna i Giorgio Campanini, “Famiglia”, u: *Nuovo dizionario di spiritualità*, Edizioni Paoline, Milano, 1989., str. 629.

¹³ Usp. T. Goffi – M. Caprioli, *nav. dj.*, str. 984.

¹⁴ *Familiaris consortio*, 28. U istom dokumentu Papa piše kako u “pastoralu mladih obitelji Crkva treba imati osobitu pozornost kako bi ih odgojila da odgovorno žive ženidbenu ljubav u odnosu na njezine zahtjeve zajedništva i službe životu, kao i da znaju pomiriti intimnost života u kući sa zajedničkim i velikodušnim djelom u izgradnji Crkve i ljudskog društva. Kada, s rađanjem djece, supružnici postanu u punom i osobitom smislu obitelj, Crkva će biti blizu roditelja kako bi prihvatili svoju djece te ih ljubili kad dar primljen od Gospodara života,

Majčinstvo i očinstvo kršćanskih supružnika izvire iz očinstva Oca nebeskog, pred kime prigibamo koljena i po kome se imenuje svako očinstvo i majčinstvo (usp. Ef 3,14-15). Tako oni nužno upućuju jedno na drugo: majčinstvo uključuje očinstvo, a očinstvo nužno uključuje majčinstvo. To je plod dvojnosti koju je Stvoritelj otpočeka udijelio ljudskom biću. Djeca koja se rađaju po daru majčinstva i očinstva trebaju učvrstiti, obogatiti i produbiti bračno zajedništvo oca i majke. No, to će se dogoditi samo budu li roditelji od samog početka njihova ženidbenog zajedništva znali srca i misli upravljati Onome po kome se imenuje svako roditeljstvo te iz njega crpli snagu za trajno obnavljanje u ljubavi.¹⁵

Majčinstvo i očinstvo, kao temeljni elementi kršćanske obiteljske duhovnosti, nisu bez opasnosti, a najveća je htjeti "imati/posjedovati" djecu te je odgojiti na vlastitu sliku i priliku. Nažalost brojni kršćanski roditelji zaboravljaju kako su im djeca darovana, kako se djeca ne mogu niti smiju posjedovati. Kršćanski roditelji nalaze se u ulozi poniznih sluga kojima Gospodar života dariva prekrasan i predragocjeni dar - dar novoga života - kojemu su oni pozvani biti na usluzi, tj. služiti mu. Njihova je sveta dužnost pomoći darovanom djetetu da raste u bogolikosti, odnosno svojim primjerom i kršćanskim odgojem pomoći djetetu da raste i sazrijeva kao dijete Božje, da čim prije postane zrelo za samostalan život Božjega djeteta.¹⁶ Papa Ivan Pavao II. piše kako "prihvaćanje, ljubav, poštivanje, mnogostruko i objedinjujuće služenje - materijalno, afektivno, odgojno, duhovno - za svako dijete koje dolazi na ovaj svijet moraju tvoriti neophodnu značajku kršćana, a osobito kršćanskih obitelji, tako da djeca, dok rastu (u mudrosti, dobi i milosti pred Bogom i ljudima) (Lk 2,52), pružaju svoj dragocjeni doprinos izgradnji obiteljske zajednice i samom posvećenju roditelja".¹⁷ Dakle, ne samo da uzajamna ljubav roditelja posvećuje njihov put prema Gospodinu, nego i ispravno kršćansko služenje vlastitoj djeci.

preuzimajući s radošću napor da im služe u njihovu ljudskom i kršćanskom rastu" (Ondje, 69).

¹⁵ Usp. Ivan Pavao II., *Pismo obiteljima*, IKA, Zagreb, 1994., 7 (str. 17-18).

¹⁶ Drugi vatikanski koncil uči kako je obitelj "svojevrсна škola bogatije čovječnosti... Djecu treba tako odgajati da, došavši u odraslu dob, uzmgnu s punim osjećajem odgovornosti slijediti zvanje - pa i ono sveto - i izabrati onaj životni stalež u kojem, ako se povežu vjenčanjem, mogu osnovati vlastitu obitelj" (*Gaudium et spes*, 52).

¹⁷ *Familiaris consortio*, 26.

Upravo kroz roditeljsko služenje oni ispunjuju Gospodinov nalog ljubavi i služenja najmanjima (usp. Lk 9,48; Mt 25,40).

Obiteljski odnosi, uz odnos roditelja prema djeci, uključuje i odnos djece prema roditeljima. Na roditeljsku ljubav i služenje djeca trebaju odgovoriti poštovanjem i poslušnošću, no ne u smislu ropskog pokoravanja, nego kao oblik ljubavi i povjerenja prema vlastitim roditeljima. Takva poslušnost djece ostvariva je ondje gdje roditelji shvaćaju svoj autoritet kao služenje kojim omogućuju vlastitoj djeci da postupno na sebe preuzmu životne odgovornosti.¹⁸

5. CRKVENOST OBITELJSKE DUHOVNOSTI

Postkonzilska teologija, na tragu nekih koncilskih izričaja, nastoji utemeljiti opći kršćanski identitet na otajstvu Presvetoga Trojstva. Crkva je, uči Koncil, “puk skupljen u jedinstvu Oca i Sina i Duha Svetoga” (LG 4). Ako Crkva u cjelini crpi vlastiti identitet iz otajstva Presvetoga Trojstva, to onda vrijedi za svaki kršćanski identitet, a osobito za kršćansku obitelj koja se po samoj naravi predstavlja kao *zajednica osoba*, zajedništvo, kao Crkva u malom, kao kućna Crkva.¹⁹ Na toj će liniji *Katekizam Katoličke Crkve* reći kako “kršćanska obitelj pruža izrazitu objavu i ostvarenje crkvenog zajedništva; stoga se može i treba zvati ‘domaća Crkva’. To je zajednica vjere, nade i ljubavi... Kršćanska obitelj je zajedništvo osoba, znak i slika zajedništva Oca i Sina i Duha Svetoga. Njezina roditeljska i odgojna služba odsjaj je Očeva stvoriteljskog plana. Obitelj je s pozvana Kristom dijeliti molitvu i žrtvu”.²⁰

¹⁸ Usp. H. Rotter, *nav. dj.*, str. 149.

¹⁹ Dogmatska konstitucija o Crkvi, *Lumen gentium*, izričito naziva obitelj kućnom Crkvom: “Jer iz te ženidbene zajednice proizlazi obitelj, u kojoj se rađaju novi građani ljudskog društva, koji po milosti Duha Svetoga postaju po krštenju sinovi Božji, da tako Božji Narod može trajati kroz vjekove. U toj Crkvi, koja bi se mogla nazvati kućnom, roditelji moraju biti za svoju djecu riječju i primjerom prvi vjesnici vjere, i njegovati zvanje prikladno za svakog pojedinog, s osobitom brigom ono sveto” (LG 11). Više o “kućnoj Crkvi” vidi: Nikla Dogan, “Crkva i ‘kućna Crkva’”, u: P. Aračić (prir.), *Uspjeli brak – sretna obitelj*, Radovi simpozija o pastoralu braka i obitelji u prvih deset godina, u Đakovu 28. i 30. studenoga 1988., Izd. Biskupski ordinarijat, Đakovo, 1989., str. 61 - 71.

²⁰ KKC 2004-2205. U prvom dijelu izjave *Katekizam* se poziva na nauk iz *Familiaris consortio* (usp. FC 21) te na *Lumen gentium* (usp. LG 11).

Ako je kršćanska obitelj Crkva u malom, "domaća Crkva", tada je crkvenost jedna od bitnih značajki njezine duhovnosti. Kršćanska ženidba i obitelj same po sebi, po svome postojanju izgrađuju Crkvu. Naime, u obitelji se ljudska osoba ne samo rađa, nego je odgojem postupno uvedena u ljudsku zajednicu, a po preporodu u sakramentu krštenja i odgojem u vjeri uvedena je u Božju obitelj, koja je Crkva.²¹ No, ima još nešto. Roditelji u činu prokreacije djeluju kao članovi Kristova mističnog tijela Crkve, a to znači da sudjeluju na ljubavi koja kola između Krista i Crkve te svojim činom rađanja i odgoja pripomažu širenju i jačanju Kristova mističnog tijela – Crkve. Tako roditelji postaju djelatni čimbenici izgradnje mističnog Tijela, i to ne samo na način da vlastitim supružničkim predanjem u sebi ostvaraju Kristovu sliku, nego još više prenošenjem dara života novom biću koje se rađa iz njihove roditeljske ljubavi i koje će po sakramentu krštenja postati dijete Božje. Na taj način i roditeljski, prokreacijski čini poprimaju nadnaravnu vrijednost, jer se u bračnom predanju kršćanskih supružnika na simboličan način ocrtava savršeno jedinstvo Krista i Crkve.²²

Osobito danas, u vrijeme sve većega otuđenja i anonimnosti vjernika, važno je isticati eklezijalnu dimenziju kršćanske obitelji, tj. njezinu naravnu otvorenost drugim obiteljima i njezino poslanje u izgradnji zajedništva i jedinstva Kristova tijela, Crkve. Kršćanska se obitelj ne smije i ne može zatvoriti sama u sebe, nego se mora doživjeti kao dio veće obitelji, obitelji Božje. Ivan Pavao II. s pravom ističe društvenu i političku zadaću obitelji: "Obitelji, bilo pojedine bilo udružene, mogu se i trebaju posvetiti brojnim djelima društvene službe, osobito u korist siromašnih i svih onih osoba i situacija o kojima društvene socijalne organizacije ne uspijevaju skrbiti."²³ Kada se radi o sredstvima obiteljske duhovnosti, naravno da se na obitelj odnosi sve ono što se tiče općenito kršćanske duhovnosti: osobna i zajednička molitva, čitanje i slušanje Božje riječ, slavljenje sv. mise, redovito slavljenje sakramenta pomirenja i pokore, duhovnost solidarnosti, itd.

Obitelj, kao škola potpunije čovječnosti (usp. GS 52), predstavlja se kao institucija od iznimnoga društvenog interesa

²¹ *Familiaris consortio*, 15.

²² Usp. T. Goffi – M. Caprioli, *nav. dj.*, str. 984.

²³ *Familiaris consortio*, 44.

pa bi se državne vlasti trebale prema obitelji odnositi s dužnim poštovanjem. Sabor potiče državnu vlast "neka smatra svojom svetom dužnošću to da priznaje, štiti i podupire pravu narav ženidbe i obitelji, da čuva javno ćudoređe te potpomaže obiteljsko blagostanje. Valja osigurati pravo roditelja na rađanje djece i na njihov odgoj u krilu obitelji" (GS 52).²⁴

6. LAIČNOST

Obiteljska je duhovnost laička duhovnost, a to znači da se živi u unutar stvarnosti ovoga svijeta (usp. LG 31).²⁵ Sama po sebi ženidba se ne nalazi u temelju kršćanskog apostolata, nego jer se na neki način nadovezuje na sakramente krštenja i potvrde. Ipak, kršćanska ženidba ne samo da nudi nova područja (obitelj) i nove načine vršenja apostolata koji proizlazi iz sakramenta krštenja, nego tom poslanju nudi vlastiti značaj i doprinos. Kršćanski supružnici postaju apostoli ako su oženjeni. Ženidba im nameće obvezu da svjedoče svetost vlastitog staleža, da kršćansku duhovnost žive na nov način, naime na način kršćanskih supružnika. Papa Ivan Pavao II. ističe kako je zadaća obitelji da oblikuje osobe za ljubav te da žive ljubav u svakom odnosu s drugima, tako da se ona ne zatvori u samu sebe, nego da ostane otvorena zajednici.²⁶ Ojačani sakramentom ženidbe kršćanski su supružnici u stanju ponuditi Crkvi ono što drugi ne mogu: nudi, naime, samu sebe kao ostvarenu Crkvu u malom, kao znak zajedništva Presvetoga Trojstva. To je, dakako, polazište od kojega kršćanska obitelj vlastiti apostolat može vršiti u dva smjera: unutar sebe same te izvana. Unutar sebe same

²⁴ Slične je preporuke ponovio i papa Ivan Pavao II. (usp. *Familiaris consortio*, 45). O tome što (mjesna) Crkva može učiniti za obitelj vidi: Alojzije Čondić, "Jesu li brak i obitelj zastarjele ustanove u hrvatskom društvu?", u: *Služba Božja* 50 (2010.) 3, str. 249 - 272; Marijan Valković, "Obitelj u misli Crkve danas", u: *Bogoslovska smotra* 42 (1972.) 1, str. 16 - 33; Josip Čorić, "Obitelj subjekt i objekt pastorala", u: *Bogoslovska smotra* 75 (2005.) 1, str. 211 - 228; Veronika Reljac, "Obitelj kao privilegirano mjesto prenošenja vjere", u: *Riječki teološki časopis* 37 (2011.) 1, str. 57 - 70.

²⁵ O poslanju obitelji vidi: Piero Pasquini, "Il tuo Dio sarà il mio Dio. La spiritualità familiare: quali cammini di preghiera e di santità?", u: *La famiglia evangelizza. A vent'anni dalla Familiaris consortio*, a cura di Valter Danna, Effatà Editrice, Torino, 2002., str. 87 - 104; Maria Teresa Bondi, "Životno poslanje obitelji", u: *Kateheza* 28 (2006.) 3, str. 285 - 293.

²⁶ *Familiaris consortio*, 64.

supružnici, i svi drugi članovi obitelji, pomažu jedni drugima na putu posvećenja. Baš unutar obitelji do izražaja dolazi važna istina: nitko se ne spašava sam! Supružnici ne rastu u duhovnom životu jedno uz drugo, nego zajedno. Oni su jedno! Naravno kako poteškoće nastaju kad jedno od supružnika ne raste, ne želi ili ga nije briga za duhovni rast i sazrijevanje. No i tada, ljubav je ona koja spašava.

Kad je riječ o obiteljskom apostolatu izvan obitelji, tada se on vrši po kršćanskom svjedočanstvu koje članovi obitelji pružaju na radnom mjestu ili ondje gdje ih stavi božanska Providnost. Danas je od osobito velike važnosti otvorenost kršćanskih obitelji daru života. Primiti dar života s ljubavlju i zahvalnošću postaje uistinu znak življene vjere, otvorenosti Božjim planovima te pouzdanja u Providnost.

Svjetovne stvarnosti postaju instrumenti po kojima Duh Sveti neprestano poziva supružnike da zajedno prepoznaju "znakove vremena", tj. da unutar stvarnosti ovoga svijeta nauče prepoznati volju Božju te je vršiti. Istodobno su pozvani prinositi stvarnosti ovoga svijeta kao vlastiti prinos Bogu. Oni sami postaju sredstvo kojim Bog posvećuje svjetovne stvarnosti koje su po kršćanskim svetim supružnicima otkupljene i posvećene. Tu spada njihova uzajamna ljubav, spolnost, kuća, posao, ali i žalost, bolest, patnja, smrt, itd. Drugi vatikanski sabor potiče kršćanske vjernike neka, koristeći sadašnji čas i razlikujući što je vječno od promjenjivih oblika, "marljivo promiču dobra ženidbe i obitelji, kako svjedočenjem vlastitoga života tako i složnom suradnjom sa svim ljudima dobre volje. Na taj će način, nadvladavši teškoće, providjeti za obitelj ono što joj je potrebno i steći pogodnosti koje odgovaraju novim vremenima" (GS, 52).

ZAKLJUČAK

U vrijeme kad se obitelj nalazi u dubokoj krizi za kršćanske je obitelji od iznimne važnosti spoznaja vlastitog identiteta. U svojoj najdubljoj biti kršćanska je obitelj znak zajedništva ljubavi i života koje postoje u otajstvu Presvetoga Trojstva. Iz tog identiteta rađaju se i temeljne značajke obiteljske duhovnosti. Po sakramentalnom sjedinjenju kršćanski supružnici postaju također znak jedinstava i plodne ljubavi između Krista i Crkve. Okrijepljeni sakramentalnom milošću sakramenta ženidbe, ali i drugih sakramenata, osobito euharistije, kršćanski supružnici

bit će u stanju izvršiti svoje poslanje u Crkvi i svijetu: ponajprije izgradnju vlastite obitelji kao “domaće Crkve”, potom primiti djecu kao dar od Gospodara života te ih odgojiti za zrelo i odgovorno kršćansko svjedočenje. Živeći vlastito predanje jedni drugima, a po njemu i predanje Isusu Kristu, kršćanski supružnici, i drugi članovi obitelji, rastu na putu svetosti, a samim time živilje i bolje svjedoče prisutnost Krista raspetoga i uskrsloga u ovome svijetu.

SOME FEATURES OF FAMILY SPIRITUALITY

306

Summary

In the article the author discusses the basic features of family spirituality, with the aim of helping the modern family to rediscover its own identity and to feel encouragement on the way to living what is inherent to it. In the first part the author speaks generally about family spirituality following the teaching of the Magisterium, particularly the Second Vatican Council. Then he presents some basic features of family spirituality, pointing out the fundamental one which states that the family is a sign of unity between Christ and Church.

The author presents the family as a “home Church” in which all members are invited to help one another on the way to holiness, and Christ’s call to holiness applies to all Christians. Family has its own way to holiness: mutual self-giving in love, open to the gift of life. That self-giving is lived within Christ’s mystical body, i.e. within the Church, and it is the apostolic mission in itself. When Christian spouses witness that mission in front of others, then they live their own faith and mission in the way inherent to the lay faithful.

Key words: *family spirituality, spouses, Christ-Church, mutual love, motherhood-fatherhood, ecclesiastical, laic.*